

การฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบล
พิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

**A COMMUNITY ENTERPRISE RESTORATION FOR DRIVING LOCAL
ECONOMY BY PARTICIPATING OF COMMUNITY IN PHIMON RAT
SUBDISTRICT, BANG BUA THONG DISTRICT, NONTHABURI PROVINCE**

เกสรี พงษ์สังข์¹, ชเนตติ พิพัฒนางกูร², อรอุมา บุตรเริ่ม³, รุจิกานันท์ ซานนท์⁴, รัชนีชีวาต แซ่ตัน^{5*}
Kesaree Pongsung¹, Chanettee Pipathnangkul², Orn-uma Butterm³, Rujikarn Sanont⁴, Raajshivar Saetan^{5*}
^{1,3} อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร 10240 ประเทศไทย
^{1,3}Lecturer, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Bangkok, 10240 Thailand
² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพมหานคร 10220 ประเทศไทย
²Assistant Professor Dr., Faculty of Business Administration, Krirk University, Bangkok, 10220 Thailand
⁴ อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี 12110 ประเทศไทย
⁴Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Pathum Thani Province, 12110 Thailand
^{5*} อาจารย์ประจำภาควิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์และสังคม วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
กรุงเทพมหานคร 10800 ประเทศไทย
^{5*}Department of Applied Science and Social, College of Industrial Technology, King Mongkut's University of Technology
North Bangkok, Bangkok 10800 Thailand
E-mail Address (Corresponding author) : ^{5*}raajshivar.s@cit.kmutnb.ac.th; (First author) : ¹steproom95@gmail.com;
(Author) : ²chanettee31@hotmail.com, ³polithai2557@gmail.com, ⁴rung_ja@hotmail.com

รับบทความ : 14 มกราคม 2566 / ปรับแก้ไข : 14 กุมภาพันธ์ 2566 / ตอรับบทความ : 20 มีนาคม 2566

Received : 14 January 2023 / Revised : 14 February 2023 / Accepted : 20 March 2023

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.12

ABSTRACT

The purposes of this research were to investigate the problems, the obstacles, and the restoration process of Phimon Rat Subdistrict's community enterprise. This study presented an exploration of participatory action research. The 27 samples were selected by the purposive sampling using an unstructured interview which provided flexible open-ended questions according to the aims of this research were to study the meaning and expected experiences apparently and reasonably. The instruments used were: in-dept individual interviews, the study visits to good practice community enterprises, the experiment of new community products, the reviews and summarizing lessons learned, and using the data analysis method. The study suggested that 1) the problems and obstacles of the community enterprise were the materials, management, and marketing and 2) the restoration of the community enterprise process in 3 stages: pre-restoration stage was organized the meeting for knowledge and understanding analyzed by collecting problems and obstacles; inter-restoration stage was focused on the online and onsite knowledge exchange activities; and post-restoration stage was gained the understanding of community enterprise management through further participatory action research methodology. The community enterprise was created products and logo under the "Thongpimol" brand; initiated distribution channels to provincial-level shops under the supports from governmental and private sectors; and reduced economic inequality for revitalizing the community enterprises.

Keywords : Community enterprise restoration, Driving local economy, Community participation

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคและกระบวนการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยกลุ่มเป้าหมายใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง 27 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์อย่างไม่มีโครงสร้าง ซึ่งมีความยืดหยุ่นแบบปลายเปิด เนื่องจากสนใจศึกษาในความหมายและประสบการณ์ที่คาดหวังอย่างชัดเจนและสมเหตุสมผล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล ศึกษาฐานวิสาหกิจชุมชนที่ได้มาตรฐานและมีแนวปฏิบัติที่ดี จัดประชุมและกิจกรรมทำผลิตภัณฑ์ชุมชน การสนทนากลุ่มทบทวนการทำงาน

และสรุปบทเรียนแบบมีส่วนร่วม และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า วิสาหกิจชุมชนมีปัญหาและอุปสรรคด้านวัตถุดิบ ด้านการบริหารจัดการ และด้านการตลาด และการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนมี 3 ระยะ คือ ก่อนการฟื้นฟู โดยจัดเวทีทำความเข้าใจ วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ระหว่างการฟื้นฟู ที่เน้นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ และในพื้นที่ และหลังการฟื้นฟู ทำให้เกิดความเข้าใจการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน มีความรู้สึกถึงการรวมกลุ่ม และทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ทำให้สามารถสร้างตราสัญลักษณ์ร่วมกันภายใต้ชื่อ “ทองพื้มล” สำหรับออกร้านจำหน่ายเป็นสินค้าในงานประจำปีของจังหวัด ซึ่งทำให้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และชุมชนเกิดกำลังใจในการเดินทางฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนต่อไป

คำสำคัญ : การฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชน, การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก, การมีส่วนร่วมของชุมชน

บทนำ

การพัฒนาชุมชนถือเป็นรากฐานและเป้าหมายของ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable development goals-SDGs) ซึ่งประเทศไทยและอีก 193 ประเทศ ตกลงร่วมกันที่จะใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานด้านการพัฒนาประเทศ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ (Keawthep, 2020, p. 9) รวมถึงสังคมไทยที่ยังมีปัญหาความเหลื่อมล้ำที่สำคัญเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตประชาชนในเรื่องความแตกต่างทางฐานะ ความเป็นอยู่ การมีอาชีพ การมีงานทำ การมีรายได้ที่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพซึ่งเป็นความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ (National Statistical Office, 2020, pp. 3-5) และจากปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2563 รัฐบาลไทยสั่งประกาศภาวะฉุกเฉินปิดเมือง (Lock down) ทำให้เศรษฐกิจทุกภาคส่วนหยุดชะงักและส่งกระทบต่อกิจกรรมทุกประเภท (Hiranyatrakul & Theeracheewanont, 2020) รวมทั้งธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่มีผลทางลบประมาณ 1,332,905 ราย คิดเป็นร้อยละ คิดเป็นร้อยละ 44 ของธุรกิจ SMEs ทั้งหมด (Secretariat of the senate, 2020) ไม่เว้นแม้แต่เศรษฐกิจระดับชุมชนฐานราก โดยเฉพาะวิสาหกิจชุมชนได้รับผลกระทบจนไม่สามารถเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิต การรวมกลุ่มจึงเป็นหนึ่งในแนวทางเพิ่มผลประโยชน์แก่องค์กรธุรกิจ เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน โดยพิจารณาถึงลักษณะพื้นที่ ชุมชน ประชากร วิธีการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ ตลอดจนปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่จะส่งผลต่อรูปแบบของการรวมกลุ่มที่เหมาะสม (Supavititpattana et al., 2021) และให้ความสำคัญกับปัจจัยยังชีพที่นิยามแนวคิดเรื่องคุณค่าการให้และการแลกเปลี่ยน” (Córdoba, Peredo, & Chaves, 2021) ซึ่ง Mayer (2018) ให้เหตุผลว่า ตลาดและการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน พึ่งพาซึ่งกันและกัน อุดหนุนซึ่งกันและกัน สร้างโอกาสและข้อได้เปรียบ และลดภัยคุกคามที่เกี่ยวข้องที่เชื่อมโยงกับกลยุทธ์ของธุรกิจครัวเรือน

การสร้างงาน สร้างอาชีพ และสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งของธุรกิจภาคเกษตรและเกษตรกร รวมถึงการแก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และยกระดับคุณภาพชีวิตในระดับพื้นที่ เพิ่มโอกาสการเข้าถึงช่องทางการตลาด พร้อมทั้งยกระดับมาตรฐานคุณภาพ และมูลค่าเพิ่มของสินค้าและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและชุมชน เกษตรทฤษฎีใหม่ ท้องเที่ยวชุมชน กองทุนหมู่บ้าน โลจิสติกส์และดิจิทัลแพลตฟอร์ม (Office of the National Economic and Social Development Council, 2020) เศรษฐกิจฐานรากจึงนับเป็นนโยบายสำคัญที่จะปรับโครงสร้าง กระตุ้นและเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง ให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกันและยึดหลักคุณธรรม อันเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนา เกิดการกระจายรายได้ และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและไม่เสมอภาคจากระดับชุมชน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2021) ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ซึ่งในอดีต

เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่อยู่ในตำบลบางบัวทอง ต่อมาปี พ.ศ. 2523 ได้แยกตัวมาตั้งเป็นตำบลพิมลราช โดยในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน สาธารณูปโภค และการคมนาคมสัญจรไปมาสะดวกสบาย ขณะที่สภาพสังคมของประชาชนมีวิถีชีวิตแบบชุมชนเมือง ดำเนินชีวิตแบบสังคมยุคใหม่ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และศาสนา ภายใต้หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นที่เข้ามาส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนตามแผนแม่บท ในยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก พ.ศ. 261-2580 เพื่อการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน กลุ่มอาชีพ และวิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์ของชุมชน ได้แก่ อาหาร ไข่เค็ม แค้ก ขนมปัง ทองม้วนสมุนไพร ไก่สวยงาม กระยาสารท ไม่ประทับ กล้วยตากแปรรูป รวมถึงผลิตภัณฑ์จากการเกษตร ผลไม้และสมุนไพร (Phimon Rat Town Municipality, Bang Bua Thong District, Nonthaburi Province, 2021)

การฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชน มุ่งพัฒนาสินค้าจากเกษตรกรในชุมชน เชื่อมโยงไปสู่ภาคการผลิตสินค้าภาคอื่น ๆ เน้นการจ้างงานคนในท้องถิ่น และเน้นเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อความเข้มแข็ง อย่างยั่งยืน สร้างวิถีใหม่ในการประกอบอาชีพในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน เพิ่มสมรรถนะบริหารจัดการพลังงาน วิสาหกิจชุมชนลดพลังงานสิ้นเปลือง ใช้พลังงานทดแทนในอนาคต และการจัดการความรู้วิสาหกิจชุมชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ความรู้แก่พลเมือง และชุมชนในการเข้าถึงระบบการเงิน แอปพลิเคชันออนไลน์ของสถาบันการเงิน (Anusornphat & Poompurk, 2022) โดยระบุถึงบทบาทและความสำคัญของการรวมสังคมสำหรับการปรับใช้ ความคิดริเริ่มระดับรากหญ้าอย่างมีประสิทธิภาพ ชี้แจงความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จของนวัตกรรมระดับรากหญ้า และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Dana et al., 2021) จึงเป็นแนวทางให้คณะผู้วิจัยสนใจฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชน ตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และหาช่องทางการตลาด และเทคโนโลยีการสื่อสารออนไลน์ กระตุ้นการมีส่วนร่วมการทำงานของวิสาหกิจชุมชนให้เดินหน้า ดังจะได้ ดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษากระบวนการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

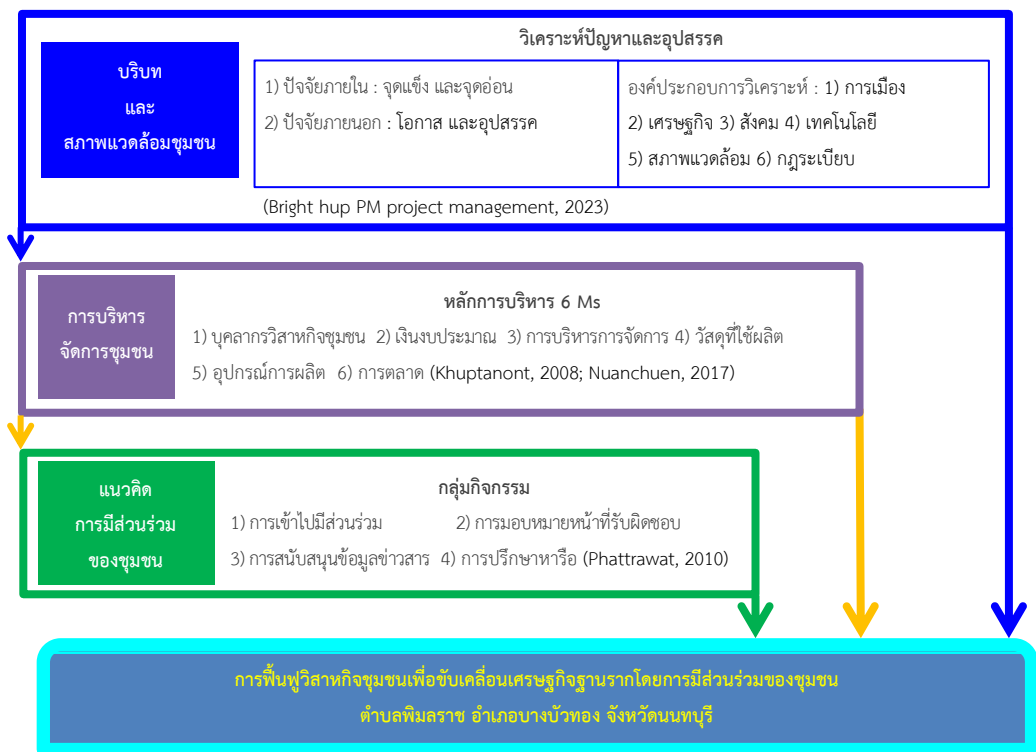
ประโยชน์การวิจัย

1. ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ที่มาจากสถานการณ์จริง สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมให้มีการพัฒนาที่พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน
2. กระบวนการมีส่วนร่วมที่นำมาใช้ขับเคลื่อนการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนเกิดการสร้างพลังของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีกำลังใจในการร่วมฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เพื่อเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งและยั่งยืน
3. วิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก มีปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ คือ การจัดตั้งที่เกิดจากชุมชนที่ต้องการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกันในการดำเนินกิจการที่มีลักษณะเป็นการประกอบ

การบริหารจัดการเชิงธุรกิจ แต่ไม่ได้ต้องการทำธุรกิจเต็มรูปแบบเพื่อสร้างรากฐานความมั่นคงให้สมาชิก เป็นการสร้าง ภูมิคุ้มกันกลุ่มในชุมชน (Nuanchuen, 2017) โดยมีแนวทางการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนตามหลัก 6 Ms ประกอบด้วย บุคลากร (Men) เงิน (Money) วัสดุที่ใช้ผลิต (Material) การบริหารจัดการ (Management) การตลาด (Marketing) และอุปกรณ์การผลิต (Machine) (Khuptanont, 2008) ด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยตามหลัก การวิเคราะห์ SWOT (Bright hup PM project management, 2023) ประกอบด้วย ปัจจัยภายในประเภทจุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อน (Weakness) จากนั้นวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกประเภทโอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Treat) ร่วมกับองค์ประกอบ PESTEL ได้แก่ การเมือง (Politic) เศรษฐกิจ (Economic) สังคม (Social) เทคโนโลยี (Technological) สภาพแวดล้อม (Environmental) และกฎระเบียบ (Legal) ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมุ่งหวัง ให้เกิดการเรียนรู้ การมีความรู้ถึงถึงความเป็นชุมชน กิจกรรมหลัก คือ 1) การมีส่วนร่วม 2) การเรียนรู้ร่วมกัน 3) การสะท้อนความรู้สึก บทเรียนในเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ด้วยเหตุด้วยผล และ 4) การทำกิจกรรมกระบวนการ สร้างพลังอำนาจให้เกิดให้เกิดในระดับจิตวิทยาคบุคคล องค์กรและกลุ่มหรือชุมชน (Rissel, 1994) การนำความสัมพันธ์ ดั้งเดิมที่พึ่งพากันและกันภายในชุมชนท้องถิ่น มาเป็นภูมิคุ้มกันในการสร้างสรรค์พลังที่เป็นประโยชน์มากกว่ามุ่งหวัง เพียงกำไรอย่างเดียว พร้อมสร้างเศรษฐกิจฐานรากบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน สามารถแบ่งเป็น 4 กลุ่มกิจกรรม (Phattrawat, 2010) คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน การมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ การสนับสนุน ข้อมูลข่าวสาร และการปรึกษาหารือในชุมชน โดยแต่ละองค์ประกอบจะมีกิจกรรมการมีส่วนร่วมแยกย่อยให้เห็น เป็นแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมซึ่งจะเป็นแนวทางให้คณะผู้วิจัยสามารถสร้างการมีส่วนร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้เป็นอย่างดี ซึ่งนำมาประยุกต์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการวิจัยตามการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) ซึ่งเน้นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนและทีมวิจัยชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ประชากรในการวิจัย คือ ประชาชนในพื้นที่ตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำนวนทั้งสิ้น 48,276 คน (Phimon Rat Town Municipality, Bang Bua Thong District, Nonthaburi Province, 2021) กำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีเจาะจง จำนวน 27 คน จำนวน 2 กลุ่ม โดยเป็นผู้มีคุณลักษณะดังนี้คือ 1) กลุ่มผู้แทนจาก 3 วิสาหกิจชุมชน ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนรวมใจพิมลราช วิสาหกิจชุมชนทองม้วนสมุนไพร (ตราทองพิมล) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มรักษำบ้านโรงสวด จำนวน 9 คน และ 2) กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาลตำบลพิมลราช ผู้แทนจากหน่วยงานเกษตรอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผู้แทนศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนตำบลพิมลราช น้ามัน และกลุ่มนักวิชาการ วิทยากร จำนวน 15 คน และผู้แทนจากภาคธุรกิจเอกชน ผู้ประกอบการจำนวน 3 คน

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างแบบขยายความ (Divergent interviewing) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีความโดดเด่นเกี่ยวกับความเป็นอิสระของอาสาสมัครในการวิจัย และเหมาะสมอย่างยิ่งกับแนวทางแบบจากล่างขึ้นบนที่มุ่งเน้นการเล่าเรื่อง (Mulcahy, Rossner, & Tsalapatanis, 2021) ซึ่งมีความยืดหยุ่นแบบปลายเปิด เนื่องจากสนใจศึกษาในความหมายและประสบการณ์ที่คาดหวังอย่างชัดเจนและสมเหตุสมผล (Osborne & Grant-Smith, 2021) โดยคณะผู้วิจัยไม่ได้กำหนดประเด็นคำถามอย่างชัดเจนและไม่มีการเรียงลำดับคำถามเนื่องจากข้อคำถามไม่จำเป็นต้องสอบถามเหมือนกันทุกคน ขณะที่คำตอบที่ได้จะต้องมีความสอดคล้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยเชื่อมโยงกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนั้น จึงไม่แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ และได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมและจรรยาบรรณการวิจัยมหาวิทยาลัยรามคำแหง หมายเลขใบรับรอง RU-HRE 65/0009

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2564 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2565 โดยเริ่มจาก 1) การประชุมวางแผนเตรียมความพร้อมในการดำเนินการ 2) ศึกษาบริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชนด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคลกับผู้แทนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 9 คน 3) จัดเวทีชี้แจงโครงการวิจัยในพื้นที่และผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ทำการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคโดยใช้หลักการวิเคราะห์ SWOT ร่วมกับองค์ประกอบ PESTEL (Bright hup PM project management, 2023) ตามหลักการบริหาร 6Ms (Khuptanont, 2008) และจัดประชุมระดมความคิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจากการมีส่วนร่วม เรียนรู้ร่วมกัน สะท้อนความรู้สึก ด้วยการทำกิจกรรมการเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน การมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ การสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร การปรึกษาหารือ และแสดงความคิดเห็นที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในชุมชน (Phattrawat, 2010; Rissel, 1994) และ 4) จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้ความรู้ หนุนเสริมความรู้ ศึกษาฐานวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการ วิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชน การตลาดวิสาหกิจชุมชน 5) ทดลองทำผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมของวิสาหกิจชุมชน และ 6) ประเมินผลติดตามการทำงานเป็นระยะกับกลุ่มเป้าหมายทุกคน

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการสร้างข้อสรุปตีความข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยเริ่มจากการนำข้อมูลที่ได้มาจัดระเบียบข้อมูล ซึ่งจะมีลักษณะเป็นมโนทัศน์ (Concept) ที่มีความหมายแทนข้อมูล ทำการสร้างข้อสรุปเพื่อให้ข้อมูลมีความกระชับและชัดเจนมากขึ้น และเขียนบทสรุปที่เชื่อมโยงกับข้อสรุปเพื่อนำเสนอเป็นภาพความสัมพันธ์ โดยนำมาเรียบเรียงและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย (Buason, 2009)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีดังนี้

ภาพ 2 การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรควิสาหกิจชุมชน ด้วยเทคนิค SWOT ร่วมกับองค์ประกอบ PESTEL

จากภาพ 2 พบว่า สรุปปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน โดยมีจุดอ่อน คือ 1) คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ สูงอายุและเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น ขาดการรวมกันของแต่ละรุ่น 2) ไม่ได้เงินสนับสนุน 3) ต้องซื้อหาจากแหล่ง ภายนอกชุมชนในส่วนที่ไม่สามารถจัดหาได้ภายในชุมชน 4) การจัดตั้งเมื่อไม่นาน การจัดการออนไลน์ยังไม่ชัดเจน มีประชุมในระดับแกนนำและไม่บ่อย 5) ผลิตภัณฑ์ไม่มีความโดดเด่น เน้นเรื่องง่ายเพื่อให้เกิดการรวมตัวก่อน และการผลิตเน้นเฉพาะสิ่งที่ใช้และขายกันอยู่แล้ว 6) มีเพียงอุปกรณ์สำคัญที่ใช้ในการผลิต และอุปสรรค คือ 1) สถานการณ์โควิดทำให้กำลังซื้อต่ำ 2) ทำกิจกรรมได้ไม่มากนัก 3) ขาดสิ่งที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน 4) คนในพื้นที่ เป็นพ่อบ้านแม่บ้าน และทำงานนอกบ้าน 5) ขาดการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงาน และ 6) มีผักตบ ขยะ น้ำเสีย กลิ่นเหม็นบางจุด

สำหรับการหนุนเสริมวิธีการและกระบวนการดำเนินงานเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ของวิสาหกิจชุมชน โดยมีจุดแข็ง ได้แก่ 1) ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่จึงมีความมุ่งมั่น มีเวลาทุ่มเท และเป็นกลุ่ม ที่อยู่ในวัยเดียวกัน 2) มีการลงทุนร่วมกันทุนละ 10 บาท เพื่อใช้ดำเนินงาน 3) วัตถุดิบที่สามารถหาได้ในชุมชน จะใช้เท่าที่มี 4) ระบบกลุ่มแบบหลวมแต่มีผู้นำกลุ่มชัดเจน และมีความพยายามบริหารจัดการภายใต้ทรัพยากรที่มี และ 5) มีการผลิตสินค้าอย่างชำนาญ ฝีมือประณีต ปรับสินค้าตามสถานการณ์และตามความต้องการของลูกค้า เน้นการขายส่ง และโอกาส ได้แก่ 1) ชุมชนเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรไปแล้ว 2) เน้นกิจกรรมในชุมชนสร้างการมีส่วนร่วม

มีเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐและชุมชน 3) ลักษณะพหุวัฒนธรรม 4) ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่และมีใจรักบ้านเกิด 5) มีการติดต่อสื่อสารได้ดี และ 6) มีคลองพืชมลราชเป็นสายน้ำหลัก

ผลการศึกษาระบบการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนตำบลพืชมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจและผลิตภัณฑ์ชุมชน

ภาพ 3 สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจและผลิตภัณฑ์ชุมชน

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2564 ณ ห้องประชุมเทศบาลเมืองพืชมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

จากภาพ 3 ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการ เป็นการเชิญตัวแทนวิสาหกิจชุมชน รับฟังความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนจากวิทยากรนักวิชาการสำนักงานเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน และ 2) ผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการขึ้นเพื่อให้กรรมการวิสาหกิจชุมชน สามารถออกแบบโมเดลธุรกิจสำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน พัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน การออกแบบส่วนผสมทางการตลาดเกี่ยวกับสินค้า การตั้งราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการสร้างโปรโมชันให้ชุมชนมีความรู้ความสามารถได้อย่างถูกต้อง เพื่อเพิ่มยอดขายให้กับวิสาหกิจชุมชนได้เพิ่มมากขึ้น

2. ศึกษาดูงานวิสาหกิจอื่นที่ได้มาตรฐานและมีแนวปฏิบัติที่ดี

ภาพ 4 ตัวอย่างการศึกษาดูงานวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2565 ณ วิสาหกิจชุมชนจักสานผักตบชวาบ้านคลองนกกระทุง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

จากภาพ 4 เป็นการนำตัวแทนวิสาหกิจชุมชนไปศึกษาดูงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดใกล้เคียง พบว่ามีวิทยากรบรรยายให้ความรู้ สาธิตการผลิต มีการทดลองทำ รวมถึงการตอบข้อซักถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเป็นกันเอง ผู้เข้าร่วมมีความประทับใจ และเกิดแรงบันดาลใจที่จะนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้พัฒนาวิสาหกิจชุมชนของตนต่อไป

3. จัดเวทีทดลองทำผลิตภัณฑ์ชุมชน

ภาพ 5 กิจกรรมทดลองการทำผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2565 ณ ศาลาริมน้ำ คลองพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

จากภาพ 5 เป็นการแสดงกิจกรรมการสร้างทักษะให้กับตัวแทนวิสาหกิจชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชนตกลงกันว่าทดลองทำ “น้ำมันเหลือสมุนไพร” ซึ่ง “ไฟล ใช้ “ล” แทนไฟร “ร”” ในที่นี้หมายถึง พืชสมุนไพรที่ชื่อว่า “ไฟล” เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ให้สีเหลืองทอง โดยใช้ข้อความโฆษณาสรรพคุณของน้ำมันสมุนไพร ที่ว่า 1) ผลิตจากสมุนไพรธรรมชาติ ไม่มีสารเคมีหรือสารสเตียรอยด์เจือปน 2) เป็นน้ำมันแก้ปวด คลายกล้ามเนื้อ และ 3) ช่วยฟื้นฟูสภาพผิว ไม่เหนียวเหนอะหนะ

4. จัดเวทีถอดบทเรียนทบทวนการทำงานและสรุปบทเรียน

ภาพ 6 กิจกรรมถอดบทเรียนทบทวนการทำงานและสรุปบทเรียนการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2565 ห้องประชุมเทศบาลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

จากภาพ 6 คณะผู้วิจัยจัดประชุมตัวแทนสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เข้ารับฟังข้อมูลการทำงานเพื่อการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน สามารถกำหนดเนื้อหาการอบรมเชิงปฏิบัติการ และหนุนเสริมให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีแนวปฏิบัติการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนของตนอย่างค่อยเป็นค่อยไป พร้อมได้รับการสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีคำกล่าวที่น่าประทับใจของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยจากภาคีเครือข่ายฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

“...ขอบคุณ โครงการที่ทำให้ผมได้เข้าร่วมน้องใหม่ล่าสุด ทำให้เราทุกคน ได้มีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งสบู่อาบน้ำ ครีมนวด น้ยาล้างจาน และสบู่นไพร ที่ทำจากไพล เป็นสิ่งที่ตอบโจทย์ว่าได้ผลผลิตที่ดี แต่ต่อไปคือตลาด หากผลิตแล้ว ต้องรู้ว่าเราต้องไปที่ไหน แต่ความสุขที่ได้รับคือ เวลาเรามารวมกัน รู้สึกว่าเราไม่เคย รู้สึกแบบนี้มาตั้งนานแล้ว และที่สำคัญที่เราได้คือความรักและสามัคคีซึ่งกันและกัน และต้องคิดต่อเนื่อง ดึงกลุ่มที่มีศักยภาพ ต่อไปจะทำอะไร 1 2 3 4 ไปต่อยอด ด้วยกลุ่มของเราเอง และที่สำคัญต้องทำให้วิสาหกิจสามารถเพิ่มยอดขายได้มากขึ้น เราต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น และหวังว่าจะได้ต่อยอดและอยู่ร่วมกัน และมีงานวิจัยต่อยอดต่อไป ขอขอบคุณเทศบาลพิมาย และพี่น้องทุกกลุ่ม...” (Loahlamoah, Interview, July 4, 2022)

“...ผมมองแล้วว่าอนาคตของกลุ่มต่าง ๆ จะไปได้ไกล เพราะความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้ออกสู่ตลาด ในกรณีของสบู่เหลว ท่านนายอำเภอก็ยังคงใช้อยู่ และเป็น การช่วยกระตุ้นการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ให้ไกลมากยิ่งขึ้น ซึ่งทางผมสามารถ ประสานกับเซนต์หลุยส์ และให้ไปออกบูธได้ในช่วงมีงานต่าง ๆ ขอชื่นชม และตราบดีที่ยังอยู่ที่นี้จะสนับสนุนกลุ่มทุกกลุ่มอย่างดี หรือฝากทางท่านผู้ใหญ่บ้าน กำนันหรือสมาชิกต่าง ๆ หากสิ่งที่ต้องการไม่เกินอำนาจหน้าที่หรือระเบียบ การเบิกจ่ายจะสนับสนุนอย่างเต็มที่...” (Namphan, Interview, July 4, 2020)

“...ผมในฐานะตัวแทนภาคเอกชน ซึ่งปัจจุบันมีการวางแผนในการเปิดโอกาส ให้วิสาหกิจชุมชนจำหน่ายสินค้าให้กับปั๊มน้ำมัน ยินดีที่จะให้การสนับสนุนสถานที่ จำหน่าย ส่งเสริมการขาย คาดว่าหลังผ่านโควิด-19 เราคงได้เริ่มต้นหารือกัน อีกครั้งหนึ่ง...” (Bhukhang, Interview, July 4, 2020)

5. พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ร่วมกัน

ภาพ 7 ผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ร่วมน้ำมันเหลืองสมุนไพร “ทองพิมล”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2565 บ้านผู้ใหญ่ประเสริฐ ศาลาภิรมคลองพิมาย อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

จากภาพ 7 พบว่า วิสาหกิจชุมชนพร้อมใจร่วมกันทดลอง พัฒนาผลิตภัณฑ์ และสร้างตราสัญลักษณ์ ประจำวิสาหกิจชุมชน (Brand) ให้กับผลิตภัณฑ์น้ำมันเหลืองตราทองพิมล

สำหรับกระบวนการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 ก่อนการฟื้นฟู ซึ่งภายหลังจากที่ได้จัดเวทีทำความเข้าใจกับวิสาหกิจชุมชนแล้วคณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน ระยะที่ 2 ระหว่างการฟื้นฟูเน้นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในรูปแบบออนไลน์ และในพื้นที่ คณะผู้วิจัยจัดกิจกรรมที่มาจากการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชน และผลที่เกิดขึ้น และระยะที่ 3 หลังการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนมีความเข้าใจการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันใกล้ชิดกัน ทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น

ภาพ 8 การออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช ณ งานกาชาดอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2565 ณ บริเวณที่ว่าการอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

ภาพ 9 การนำเสนอผลการวิจัยโครงการการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2565 ณ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ถนนพหลโยธิน ลาดยาว-จตุจักร กทม.

จากภาพ 8 และ 9 พบว่า มีช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า โดยเข้าร่วมออกร้านจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน ณ งานมหกรรมของดีและงานกาชาดครบรอบ 120 ปี บางบัวทอง และนำเสนอผลงานผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน เนื่องในวันคล้ายวันสถาปนาสำนักงานวิจัยแห่งชาติ ครบรอบ 63 ปี “63 ปี วช. มุ่งสู่สังคมอุดมปัญญา พัฒนาไทยด้วยวิจัยและนวัตกรรม” แสดงว่า ตัวแทนวิสาหกิจชุมชนเกิดการพัฒนาศักยภาพ โดยสามารถทำงานร่วมกับนักวิจัย และทำหน้าที่นำเสนอผลงานวิจัยที่ตนเองได้เข้ามามีส่วนร่วม มีกำลังใจ มีพลังในการเริ่มฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้เศรษฐกิจฐานรากขับเคลื่อนได้ต่อไป

อภิปรายผล

ปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน มีจุดอ่อนเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การเปลี่ยนอาชีพ ขาดการรวมกลุ่ม/รวมกลุ่มกันแบบง่าย ๆ ในแต่ละรุ่น มีการจัดตั้งระยะสั้น ไม่ได้รับเงินสนับสนุน ต้องซื้อวัตถุดิบภายนอกชุมชน ความไม่ชัดเจนในการจัดการด้วยระบบออนไลน์ มีประชุมในระดับแกนนำน้อยครั้ง และผลิตสินค้าเน้นเฉพาะสิ่งที่ใช้และขายกันอยู่แล้ว โดยอุปสรรคที่เกิดจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้กำลังซื้อต่ำ ทำกิจกรรมได้ไม่มาก รวมทั้งยังขาดสิ่งที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน ขาดการนำเทคโนโลยีมาใช้งาน และสภาพแวดล้อมยังมีผักตบชวา มีขยะ น้ำเสีย กลิ่นเหม็นบางจุด ซึ่งในการศึกษาของ สนิทเดช จินตนา และธีระพงษ์ ภูริปาณิก (Jintana & Puripanik, 2019, p. 179) สรุปว่า นโยบายการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้นขาดความต่อเนื่อง การนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติยังคงมีปัญหา รวมถึงค่าครองชีพและหนี้สินครัวเรือนนั้นสูงขึ้น ผู้ประกอบการขาดความรู้ทางด้านการบริหารจัดการธุรกิจ ไม่มีความสามารถในการเขียนโครงการและแผนธุรกิจ ส่วนใหญ่ไม่มีความสามารถในการหาตลาด ไม่สามารถเพิ่มมูลค่าทางการตลาดให้แก่สินค้าได้ รวมถึงไม่รู้จักรักการนำเอาเอกลักษณ์ท้องถิ่นเข้ามาใช้กับสินค้า ไม่มีการทำบัญชี และการบริหารจัดการวัตถุดิบไม่มีประสิทธิภาพ ขณะที่ผลการวิจัยของ Ortega-Álvarez et al. (2022) พบว่า โครงการส่วนใหญ่ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ดำเนินการในระยะสั้นและมีข้อจำกัดด้านเงินทุน กิจกรรมฟื้นฟูส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การฟื้นฟูพืช ชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมเป็นเพียงแรงงานในพื้นที่ แต่มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้มีอำนาจตัดสินใจที่สำคัญในทุกขั้นตอนของกระบวนการอย่างเข้มข้น ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐจำเป็นต้องทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดเพื่อให้การมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิดในชุมชนเป็นไปได้มากขึ้น ควรกระตุ้นให้ผู้คนคิดพัฒนาชุมชนที่น้อยอยู่ ไม่ใช่เพียงแคร์กาชุมชนไว้เท่านั้น (Mia et al., 2022, p. 39)

สำหรับการหนุนเสริมวิธีการและกระบวนการดำเนินงานเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน มีจุดแข็งเกี่ยวกับคนในพื้นที่ที่มีความมุ่งมั่น มีเวลาทุ่มเท และเป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยเดียวกัน มีการลงหุ้นร่วมกันเพื่อใช้ดำเนินงาน ขณะที่มีระบบกลุ่มแบบหลวมแต่มีผู้นำกลุ่มชัดเจนและมีความพยายามบริหารจัดการภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่และสามารถหาได้ในชุมชน สามารถผลิตสินค้าด้วยความชำนาญ มีความโดดเด่น มีฝีมือประณีต ปรับได้ตามสถานการณ์และความต้องการของลูกค้า โดยเน้นการขายส่ง และโอกาส คือ ชุมชนเน้นกิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วมเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐและชุมชนในลักษณะพหุวัฒนธรรม รวมทั้งคนในชุมชนมีใจรักบ้านเกิด มีการติดต่อสื่อสารที่ดี และมีคลองพืชมรดกเป็นสายน้ำหลัก ทั้งนี้ วาสนา คำไทย และอุมวดี เดชธำรงค์ (Khamthai & Dejthamrong, 2018, p. 149) ได้อธิบายถึงความซับซ้อนของผลิตภัณฑ์และบริการที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งความต้องการของตลาดและผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถใหม่ ๆ หรือความสามารถในการบริหารจัดการที่แตกต่างกันไปเพื่อพัฒนานวัตกรรมให้ประสบความสำเร็จและสามารถรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันของตนเอาไว้ผ่านประสิทธิภาพของการสร้างสรรค์นวัตกรรมอันเป็นผลของการใช้ประโยชน์จากสิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น รวมทั้งการพัฒนาโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดียในการให้บริการ ประชาสัมพันธ์ และการตอบโต้อย่างสร้างสรรค์สามารถเปลี่ยนแปลงและสร้างประสบการณ์ใหม่ระหว่างผู้ใช้และผู้ให้บริการได้เป็นอย่างดี แต่ผู้สร้างเนื้อหาโซเชียลจะต้องพิจารณาจุดเน้นของการสื่อสาร (เนื้อหาหรือชุมชน) และรูปแบบ (ประโยชน์หรือความเข้าใจผิด) ซึ่งต้องเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการแยกแยะเนื้อหาการนำเสนอและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในโซเชียลมีเดียด้วย (Giertz et al., 2022, p. 33) โดยในการศึกษาของ นฤมล อนุสนธิ์พัฒน์ และชเนตติ พุมพุกษ์ (Anusomphat & Poompurk, 2022) ได้เสนอทางรอดและการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนแนววิถีใหม่หลังวิกฤต COVID-19 ของไทย ในด้านการจัดการ

รวมกลุ่มกันในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน มุ่งผลิตสินค้าที่แปลกใหม่ ขายออนไลน์ร่วมกัน หรือสร้างเพจขายสินค้าร่วมกัน ด้านการส่งเสริมธุรกิจผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนควรพัฒนาให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนด้วยอัตลักษณ์ที่โดดเด่น สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้หลายช่องทาง สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า วิสาหกิจชุมชนต้องมีการบริหารจัดการตั้งแต่เริ่มต้นในการจัดตั้งกลุ่มต้องมีความร่วมมือกันภายในผู้นำ และสมาชิก ร่วมกันนำทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน และท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการผลิตสินค้าของกลุ่ม รวมทั้งต้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่กำกับดูแล และภาคเอกชนมีการจัดการอย่างเป็นระบบ สินค้าต้องตอบสนองความต้องการของลูกค้า สำคัญคือลูกค้าเกิดความไว้วางใจและเชื่อถือในคุณภาพของสินค้า คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในชุมชน รักษาภาพลักษณ์ (Chaetnalao & Maneesri, 2020)

กระบวนการฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนในระยะก่อนการฟื้นฟู เป็นการวิเคราะห์และทำความเข้าใจปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้น ระยะระหว่างการพัฒนาฟื้นฟู เน้นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ และกิจกรรมในพื้นที่จากการมีส่วนร่วมและผลที่เกิดขึ้น และระยะหลังการฟื้นฟู ซึ่งทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้าใจการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันใกล้ชิดกัน ทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น ซึ่งในการศึกษาของ หทัยชนก คตะสมบุญ (Khatasombun, 2020, p. 474) พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ เป็นการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานราก โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน การพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนหลักการพึ่งพาตนเอง คนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทุกด้านโดยเรียนรู้ได้ด้วยพฤติกรรมเชิงประจักษ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน การนำชุมชนไปเรียนรู้กับชุมชนอื่น และชุมชนพื้นที่มาเรียนรู้ร่วมกันไปพร้อมกับการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างหลากหลายร่วมกัน โดยในการศึกษาของ Wu, Liu, and Carter (2022, p. 254) ได้เสนอแนะมุมมองความเชื่อมโยงของชุมชนเป็นรากฐานที่เชื่อมโยงทุนทางสังคมที่สามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาชุมชนบ้านเกิด และศักยภาพการเชื่อมต่อชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนในหมู่บ้านที่ย้ายถิ่นที่ผูกพันและเต็มใจจะนำทรัพยากรภายนอกเข้ามาในชุมชนบ้านเกิด ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการฟื้นฟูชุมชนที่ประสบความสำเร็จ สำหรับ Ubels, Haartsen, and Bock (2022, p. 176) พบว่า การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจไม่จำเป็นต้องส่งผลให้เกิดการประเมินในเชิงบวกเสมอไป เหนือสิ่งอื่นใด ผลลัพธ์ที่จับต้องได้ของประชาชนได้รับรู้ถึงความร่วมมือที่เพิ่มขึ้นภายในหมู่บ้านและรูปแบบความร่วมมือใหม่ ๆ กับรัฐบาลท้องถิ่นก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย การฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่ยึดหยุ่นต่อกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์เพื่อความเหมาะสมในแต่ละชุมชน ควรให้คำปรึกษาตั้งแต่การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนได้อย่างเข้าใจและถูกต้อง
2. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการขยายผลการศึกษาค้นคว้าพบประเด็นวิสาหกิจกลุ่มอื่น ๆ มีความประสงค์ที่จะฟื้นฟู โดยสามารถใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อความเข้มแข็ง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ ได้รับทุนสนับสนุนจาก กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุนส่งเสริม ววน.) : งบประมาณด้าน ววน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564

เอกสารอ้างอิง

- Anusornphat, N., & Poompurk, C. (2022). New Normal way for the survival and adaptation of community enterprise after COVID-19 crisis of Thailand. *Journal of MCU Nakhondhat*, 9(1), 1-19. (In Thai)
- Bhukhang, C., Mr. (2022, 4 July). A representative from private sector. *Interview*. (In Thai)
- Bright hup PM project management. (2023). *A guide to the SWOT Analysis as a project management tool*. Retrieved January 13, 2023, from <https://www.brighthubpm.com/methods-strategies/126028-using-swot-analysis-in-project-decision-making/>
- Bright hup PM project management. (2023). *Understanding a PESTLE Analysis and its components*. Retrieved January 13, 2023, from <https://www.brighthubpm.com/project-planning/51754-components-of-a-pestle-analysis/>
- Buason. (2009). *Qualitative research in education*. Bangkok : Khamsamai. (In Thai)
- Chaetnalao, P., & Maneesri, T. (2020). Supply chain management model for community enterprises of sustainable agricultural product groups. *NRRU Community Research Journal*, 14(1), 133-145. (In Thai)
- Córdoba, D., Peredo, A. M., & Chaves, P. (2021). Shaping alternatives to development: Solidarity and reciprocity in the Andes during COVID-19. *World Development*, 139, 105323. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.105323>
- Dana, L. P., Gurău, C., Hoy, F., Ramadani, V., & Alexander, T. (2021). Success factors and challenges of grassroots innovations: Learning from failure. *Technological Forecasting and Social Change*, 164, 119600. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2019.03.009>
- Giertz, J. N., Weiger, W. H., Törhönen, M., & Hamari, J. (2022). Content versus community focus in live streaming services: how to drive engagement in synchronous social media. *Journal of Service Management*, 33(1), 33-58. DOI 10.1108/JOSM-12-2020-0439
- Hiranyatrakul, P., & Theeracheewanont, T. (2020). *From lock down to recovery: Jobless crisis, economic stigma to job creates and labor capacity in long-term*. Retrieved April 5, 2021, from: <https://tdri.or.th/2020/09/the-unemployment-impacts-of-covid-19/> (In Thai)
- Jintana, S., & Puripanik, T. (2019). A Problem, Limitations and Approaches for Strengthening of Community-Based Enterprises in Thailand. *Journal of politics, administration and law*, 12(3), 179-194. (In Thai)

- Keawthep, K. (2020). *Community Based-Research handbook and social inequality* (2nd ed.). Chiang Mai : Wanida Printed. (In Thai)
- Khamthai, W., & Dejthamrong, U. (2018). Effects of brand awareness of innovation and creativity and competitive focus on innovation efficiency of small and medium enterprises (SMEs) in north-eastern Thailand. *Journal of Modern Management*, 16(2), 149-160. (In Thai)
- Khatasombun, H. (2020). Community Potential Development to Create Sustainable Economic Foundations:Case Study of Noen Sala Subdistrict, Krok Phra District, Nakhon Sawan Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(2), 474-488. (In Thai)
- Khuptanont, W. (2008). *Management and organizational behavior: modern management techniques*. Bangkok : Rangsit University Press. (In Thai)
- Loahlamoh, P., Mr. (2022, 4 July). Representative of Phimol Rat Community enterprise. *Interview*. (In Thai)
- Mayer, E. (2018). *The articulated peasant: household economies in the Andes*. New York : Routledge.
- Mia, M. T., Islam, M., Sakin, J., & Al-Hamadi, J. (2022). The role of community participation and community-based planning in sustainable community development. *Asian People Journal (APJ)*, 5(1), 31-41. <https://doi.org/10.37231/apj.2022.5.1.296>
- Mulcahy, L., Rossner, M., & Tsalapatanis, A. (2021). It's about time: investigating the temporal in socio-legal studies through unstructured interviews. *Journal of Law and Society*, 48, S104-S117. <https://doi.org/10.1111/jols.12330>
- Namphan, L., Mr. (2022, 4 July). Mayor of Phimol Rat Town Municipality. *Interview*. (In Thai)
- National Statistical Office. (2020). *Important Summary of Household Socio-Economic Survey 2020*. Bangkok: National Statistical Office. (In Thai)
- Nuanchuen, J. (2017). *Approach of community enterprise sustainable development by local wisdom: The case study of Nakhonpanom & Sakolnakhon Province*. Research report. National Defense College, Bangkok. (In Thai)
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2020). *National Strategy Report on 2020*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council. (In Thai)
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2021). *National Strategy Report on 2021*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council. (In Thai)
- Ortega-Álvarez, R., Tobón, W., Urquiza-Haas, T., Ruiz-González, S. P., & Koleff, P. (2022). Exploring local perceptions, implementation, benefits, and limitations of community-based restoration projects in Mexico. *Restoration Ecology*, 30(7), e13604. <https://doi.org/10.1111/rec.13604>

- Osborne, N., & Grant-Smith, D. (2021). In-depth interviewing. In *Methods in Urban Analysis* (pp. 105-125). Singapore: Springer Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-16-1677-8_7
- Phattrawat, J. (2010). *Participatory action research handbook*. Bangkok : KU press. (In Thai)
- Phimon Rat Municipality, Bang Bua Thong District, Nonthaburi Province. (2021). *Strategy*. Retrieved April 5, 2021, from: <https://phimonrat.go.th/public/list/data/index/menu/1607> (In Thai)
- Secretariat of the senate. (2020). *The grassroot economic restoration in product and local community product commerce after the COVID-19 pandemic*. Bangkok : Secretariat of the senate. (In Thai)
- Secretariat Office of Community Enterprise Promotion Board. (2012). *Handbook of community enterprise's capacity evaluation*. Bangkok: Secretariat Office of Community Enterprise Promotion Board. (In Thai)
- Supavititpattana, P., Sanguanwong, V., Thoraneenitiyan, N., Suebpongsakorn, A., Sowawattanakul, P., & Seemanon, K. (2021). The Study for Bangkachao Community Sustainable Conglomeration. *NRRU Community Research Journal*, 15(2), 118-130. (In Thai)
- Ubels, H., Haartsen, T., & Bock, B. (2022). Social innovation and community-focussed civic initiatives in the context of rural depopulation: For everybody by everybody? Project Ulrum 2034. *Journal of Rural Studies*, 93, 176-186. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.02.019>
- Wu, B., Liu, L., & Carter, C. J. (2022). Bridging social capital as a resource for rural revitalisation in China? A survey of community connection of university students with home villages. *Journal of Rural Studies*, 93, 254-262. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.05.008>